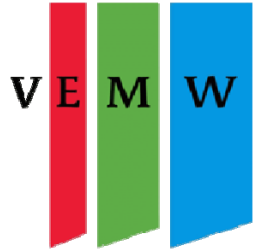

Onconventioneel gas

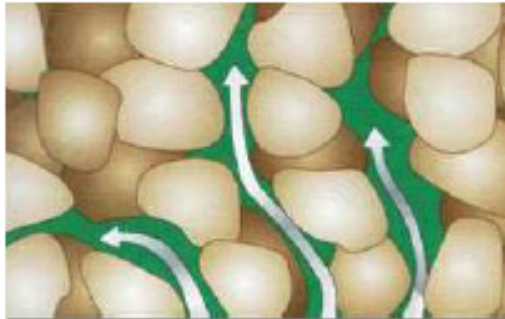
Fred Govaert/Dirk-Jan Meuzelaar/Jacques van de Worp

21 september 2012

Unconventional gas

TIGHT GAS

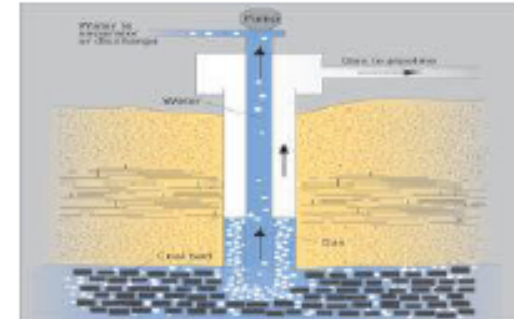
- Occurs in 'tight' sandstone
- Low porosity = Little pore space between the rock grains
- Low permeability = gas does not move easily through the rock

SHALE GAS

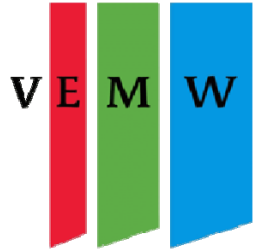
- Natural gas trapped between layers of shale
- Low porosity & ultra-low permeability (0.02-0.1 mD)
- Production via natural fractures

COALBED METHANE

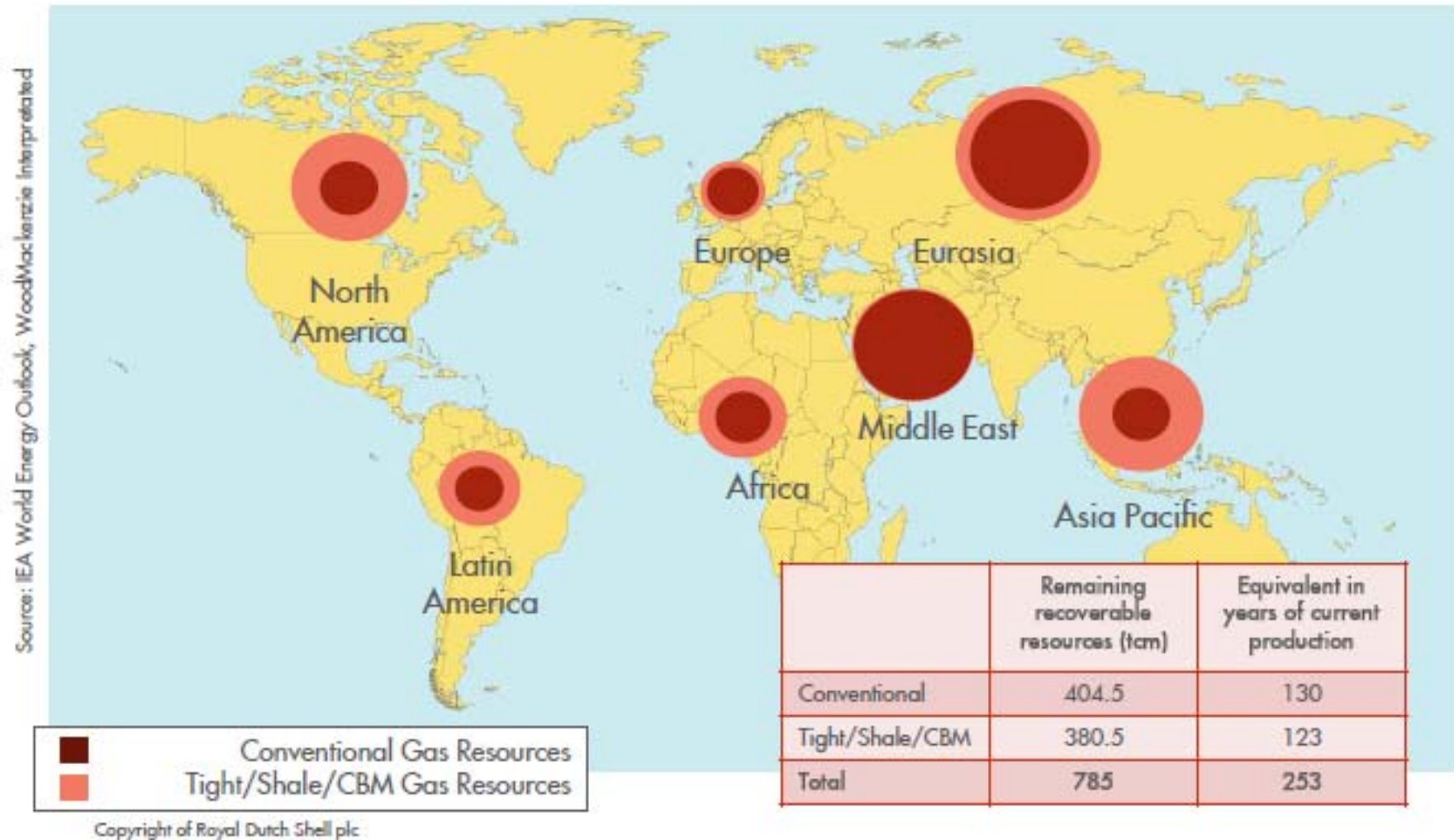

- Natural gas in coal (organic material converted to methane)
- Permeability low
- Production via natural fractures ("cleats") in coal
- Recovery rates low

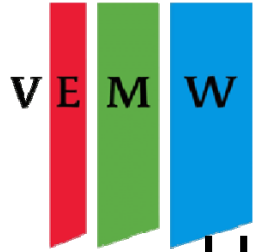
Source: KVG/Shell, 2011

Wereld gasvoorkomens

bron: KVG/Shell, 2011

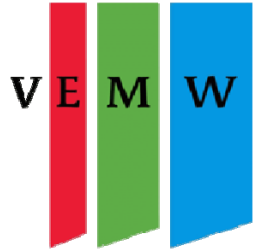
Drivers onconventioneel gas

USA

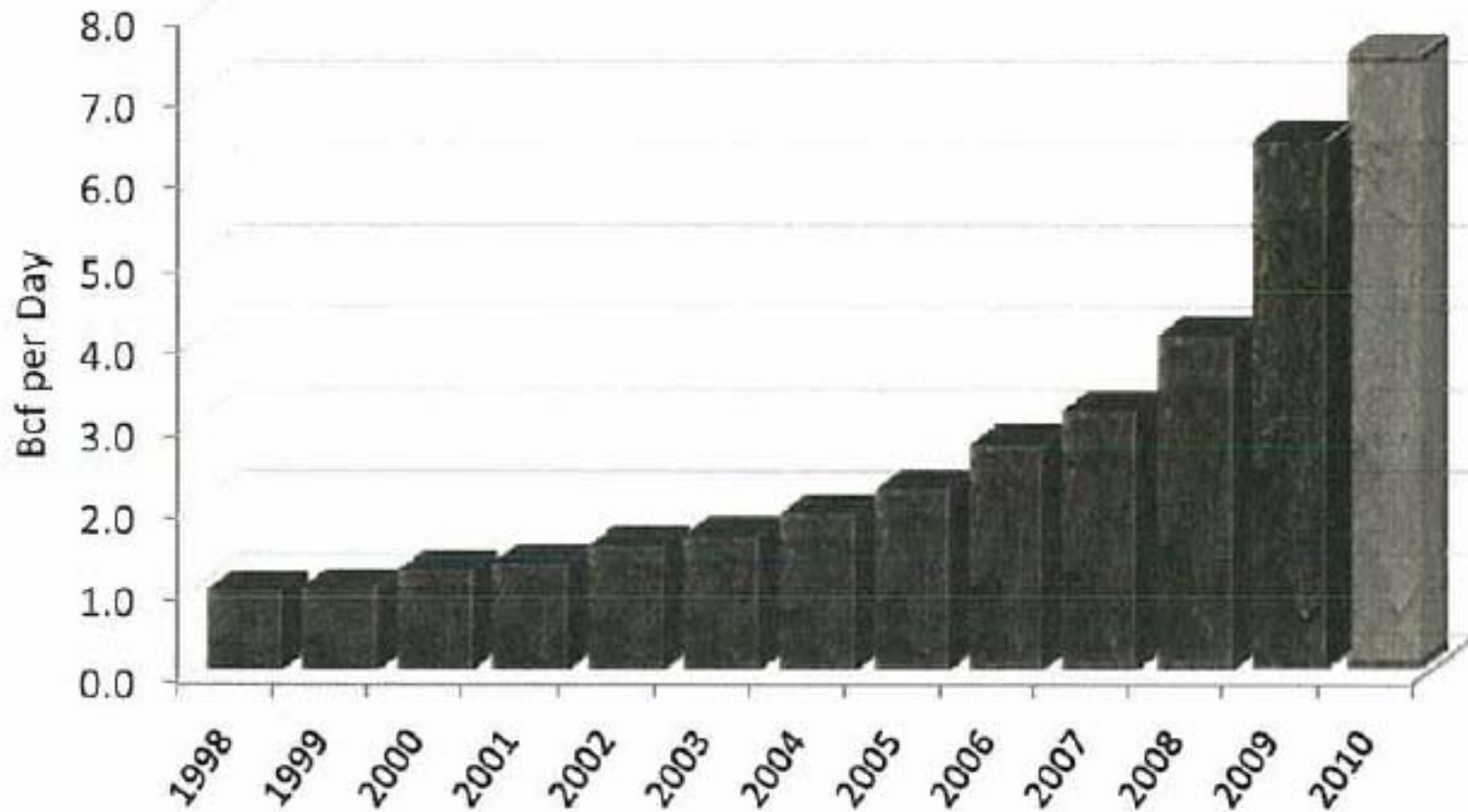
- Snelle prijsstijgingen gas in periode 2007-2008
- Technologische ontwikkelingen horizontale boringen
- Ontwikkelingen 'hydraulic fracturing/fracking'
- Onafhankelijke nieuwkomers (Chesapeake, Devon, Apache, XTO Energy, Range Resources)

EU

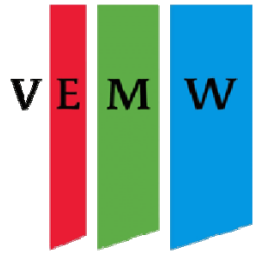
- Potentiële reserves: 6* conventioneel gas
- Reductie importafhankelijkheid
- Infrastructuur (transport, opslag) aanwezig
- EC 2012 AEA-onderzoek nadelige effecten schaliegas → 'robuuste voorschriften'

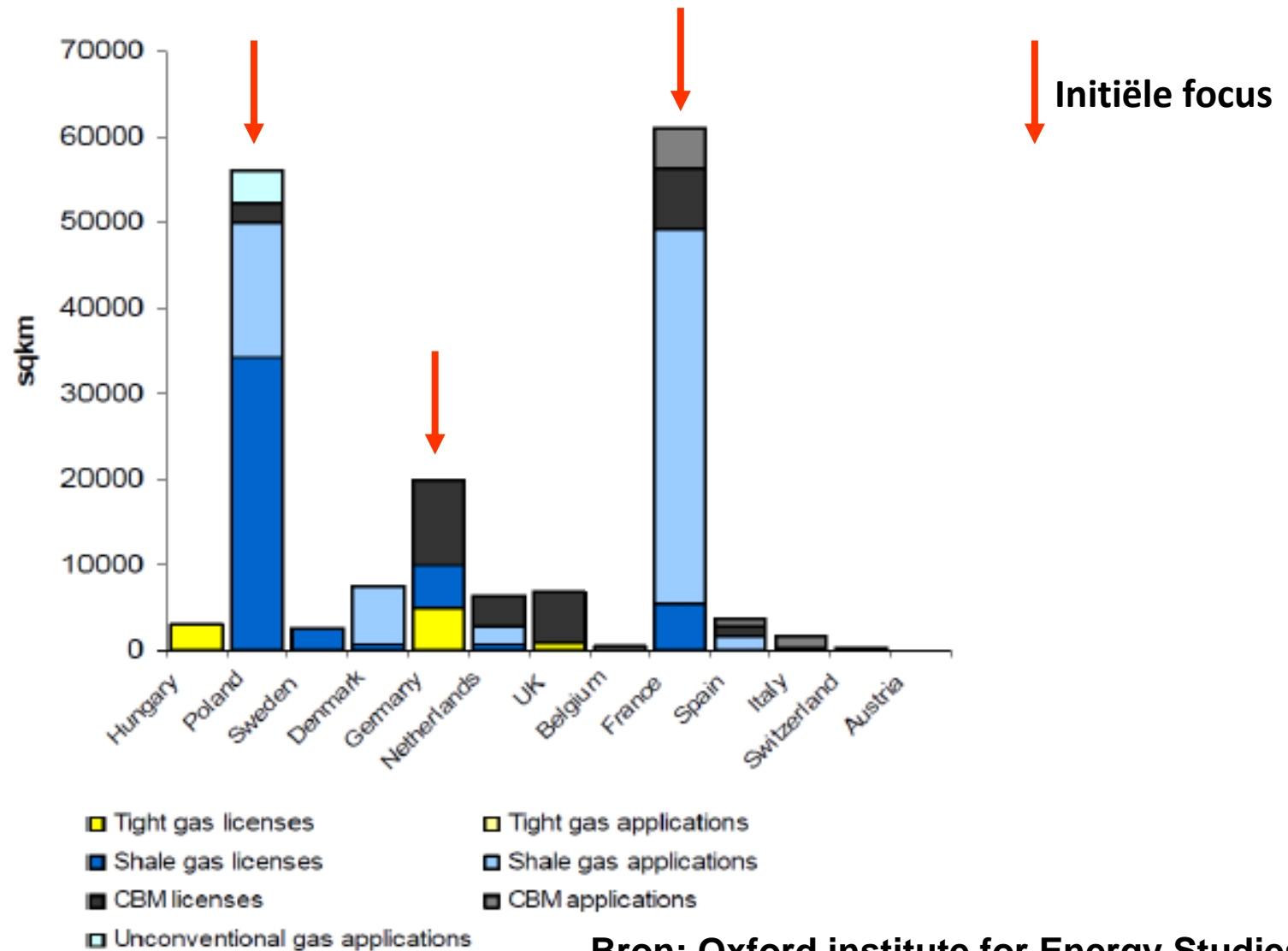
Schaliegas produktie USA

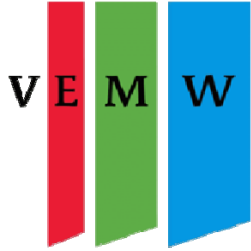

Bron: Fellon-McCord/EIA, 2010

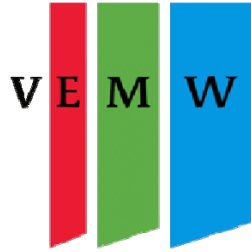
Concessies EU

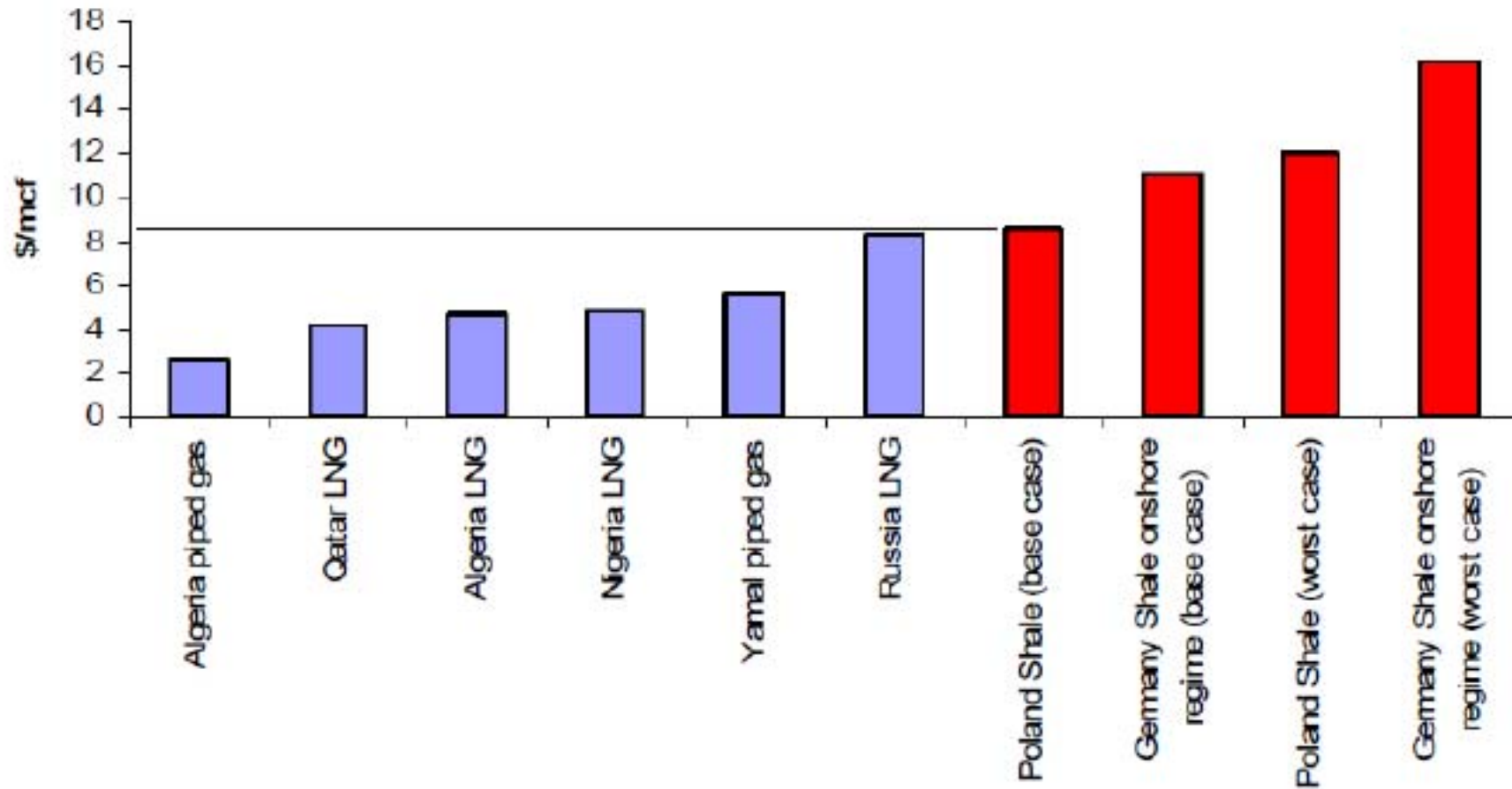

Draw backs unconventional gas

- Milieubezwaren (fracking-chemicaliën, CH₄-lekken, e.d.)
- Maatschappelijke impact (NIMBY, vgl. CO₂-opslag, gasopslag)
  - moratorium Frankrijk (verlengd door president Hollande)
  - Polen 6 projecten; start productie 2012 → 2020; UK één project (Cuadrilla)
  - Duitsland en Nederland groeiende protesten
- Kosten t.o.v. conventioneel gas

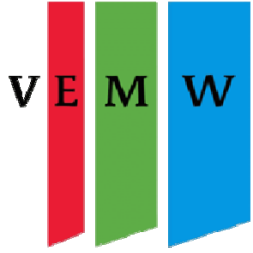
Productiekosten gas

Bron: Oxford institute for Energy Studies

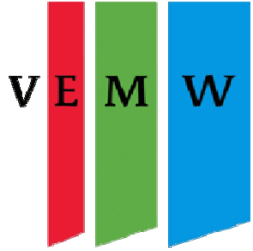
Noot: 8\$/mcf = 2 €/kWh

Onconventioneel gas: game changer USA!

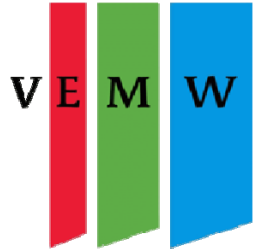
- Gasvoorkomen eigendom grondeigenaar
- Productiekosten en initiële investeringen laag: ondiepe boringen voor 3-4 jr i.t.t. 20 jr voor conventioneel gas ...
  - daardoor mogelijk flexibel in te spelen op markt, en
  - productie gedreven door nieuwe, kleine spelers
- Milieu, lawaai en ruimtebeslag geen probleem
- Gekwalificeerd personeel beschikbaar

Onconventioneel gas: game changer EU?

Onwaarschijnlijk!

- In EU is gasvoorkomen eigendom Staat
- In EU met name grote olies actief
- Overheid en olies geen belang in significante gasprijsdaling
- Productiekosten hoog: diepe boringen en duurder land
- Lawaai en ruimtebeslag in dichtbevolkt gebieden
- Milieu-impact: grondwaterverontreiniging
- Gebrek aan gekwalificeerd personeel & materieel

Verwachte ontwikkeling in EU

- Meest optimistisch: 100 bcm/jr in 2030
  - = 30% EU+Noo-productie conventioneel gas
  - = 20% EU-gasvraag (450 mrd m³/jr in 2035)
- Meer realistisch: maximaal 30 bcm/jr in 2020
  - Ontwikkeling veld kost typisch 8 jaar
- NL EL&I-risico-onderzoek / milieu-impact 2013

Conclusies

*In bestaande krachtenveld vooralsnog geen
grootschalige winning van schaliegas in
Nederland / Europa*

*Schaliegas game changer voor USA gasmarkt
sinds 2010; voor wereld gasmarkt mogelijk na
2016-2020 (liquifying plants in USA)*

Bron cijfers: KVG, 2011